

دانش‌بنیان

پول پاشی؛ دور باطلی در اقتصاد دانش‌بنیان

مهتر: تجربه ثابت کرده است نیاز اصلی شرکت‌های دانش‌بنیان نیازی از جنس حمایت‌های مالی و پولی نیست که با تسهیلات بانکی رفع شود، بلکه نوع دیگری از حمایت را می‌طلبد.

پس از نامگذاری امسال به عنوان سال تولید دانش‌بنیان و اشتغال آفرین بحث‌های متعددی میان مسئولان، کارشناسان و فعالان اقتصادی در مورد ابعاد مختلف حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان شکل گرفت. آنجا که به گفته کارشناسان این موضوع می‌تواند چرخشی تاریخی برای اقتصاد ایران باشد، جهت‌گیری‌های سیاستی اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. اما مسئله مهمی که نباید مغفول بماند هشدار رهبری در خصوص پول پاشی به این شرکت‌هاست که می‌تواند آثار سوء اقتصادی را نیز در بر داشته باشد. در همین راستا یکی از پررنگ‌ترین وعده‌هایی که از ابتدای سال داده شده‌است، وعده‌هایی از جنس حمایت‌های مالی و تسهیلات بانکی بوده است. بانک‌های دولتی به نوبت برای اعطای تسهیلات اعلام آمادگی کردند و برنامه‌های خود را ارائه دادند.

در قانون بودجه ۱۴۰۱ هر کجا اسم دانش‌بنیان آمده‌است، حمایت از دانش‌بنیان‌ها صرفاً معادل پرداخت تسهیلات از محل‌های مختلف بیان شده‌است. به طور مثال در تبصره ۱۶ (تسهیلات تکلیفی) همچنین قانون بودجه سال جاری، بانک مرکزی را مکلف کرده تا از طریق بانک‌های عامل معادل ۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات به شرکت‌های دانش‌بنیان و خلاق اختصاص دهد. سخنگوی کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس هم از اختصاص ردیف اعتباری ۴ هزار میلیارد تومانی برای حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان، کمک‌های بلاعوض و تسهیلات کم بهره در سال ۱۴۰۱ خبر داد. براساس اعلام رئیس کل بانک مرکزی، در ۱۰ ماهه سال گذشته بیش از ۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات به شرکت‌های دانش‌بنیان تخصیص داده‌شد که نسبت به سال قبل از آن بیش از ۱۰۰ درصد رشد داشته و حدود ۱۲۰۰ شرکت دانش‌بنیان توانستند از منابع مالی بانک‌ها استفاده کنند. این تسهیلات از طریق صندوق پژوهش و فناوری معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری و صندوق‌های وابسته اعطا می‌شود و متنشکل از تسهیلات دولتی، ضمانت‌نامه، سرمایه‌گذاری و توانمندسازی (کمک بلاعوض) است.



با وجود این به نظر می‌رسد آنگذر که سهم کم شرکت‌های دانش‌بنیان در تسهیلات بانکی بررنگ است، در رشد تولید ناخالص موقف نبوده است. بنابراین باید در سیاست‌ها و ساز و کارهای اعطای تسهیلات به شرکت‌های دانش‌بنیان تجدید نظر صورت گیرد تا شاهد پول پاشی به این حمایت از دانش‌بنیان‌ها نباشیم.

کارشناسان حوزه دانش‌بنیان معتقدند هر چند برخی از این شرکت‌های نوپا در ابتدای کار به حمایت‌های مالی نیاز دارند، ولی نباید توجه و تمرکز مسئولان به این موضوع معطوف باشد و دلیل اصلی عدم توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان در ایران را باید در موضوع دیگری جست‌وجو کرد. موضوعی که رهبر معظم انقلاب هم در سخنرانی یکم فروردین به آن اشاره کردند و فرمودند: پول پاشی و بی‌ملاحظه عمل کردن در حمایت از تولید به جای نمی‌رسد.

نکته‌ای که سوراخ‌ساز است، معاون علمی فناوری رئیس جمهور به آن اذعان دارد و می‌گوید: «اقتصاد دانش‌بنیان پول پاشی نفت نیست، بلکه آنچه آن را سربازانه می‌دارد اکوسیستم کار آفرینی است و تسهیلات شاید آیتم پنجم یا ششم برای اقتصاد دانش‌بنیان است.»

امروز تسهیلات به صورت وسیع به شرکت‌های دانش‌بنیان داده می‌شود، اما مهم‌تر از تسهیلات، اکوسیستمی است که باید در شرکت‌های دانش‌بنیان فعال شود که بخشی از آن به مجوزهای کسب و کار بر می‌گردد.

بیشتر نیاز مند بازار هستیم تا تسهیلات

در همین رابطه سلمان قربانی‌زاده، دبیر انجمن شرکت‌های دانش‌بنیان صنعت نفت با اشاره به اینکه پول پاشی در حمایت از دانش‌بنیان‌ها چند مشکل اساسی را به وجود می‌آورد می‌گوید: «یک موضوعی که تجربه شده و نباید مجدداً تکرار شود این است که در سال‌های گذشته گفتند که ما در پرداخت وام و وثیقه ساده می‌گیریم. نتیجه این بحث این شد که تعداد زیادی به منظور سوءاستفاده وارد شدند و با توجه به سوددهی بازارهایی مثل ارز سکه و وام‌های دانش‌بنیان را می‌گرفتند و بخشی از آن یا همه‌اش را وارد این بازارها می‌کردند. پس از آن آمدن از طریق ارزیابی و وثیقه‌فراپیندن را سخت می‌کنیم که حتماً به شرکت‌های دانش‌بنیان اصابت کنند. پس از آن منتقاضیان خیلی کم شدند ولی مشکل وثیقه پیش آمد. الان وثیقه‌ای که می‌خواهند اولاً باید ملکی باشد و ثانیاً سهل‌الذبیع باشد. از همین جهت ما می‌گوییم خیلی خوب است که ارزیابی سخت و قطره چکانی باشد، ولی آن وثیقه و نهی باشد که شرکت دانش‌بنیان بتوانند تأمین کنند. یعنی مثلاً تجهیزات را بتوان وثیقه قرار داد یا قرارداد را بتوان وثیقه قرار داد. شیوه‌هایی که در تمام دنیا به کار گرفته می‌شود.»



یادداشت

پایان خام‌فروشی در دولت سیزدهم



بهمن آرمغان کارشناس اقتصادی

بیش از ۳۰ سال است که رهبری از ضرورت‌های اقتصاد بدون نفت به دولت‌ها سخن می‌گوید و رسیدن به خودکفایی در تولید کالاها را اساسی راهم برنامه‌های دولت‌ها عنوان کرده‌است، اما در طول این سال‌ها گوش شنوایی وجود نداشته‌است. متأسفانه ۱۰ قلم اصلی وارداتی ما شامل دانه‌های روغنی، روغن خام‌بنیاتی، گندم، سویا و شکر سال‌هاست که تکرار می‌شود. به عنوان مثال سالانه ۶ میلیون تن ذرت وارد می‌کنیم، در حالی که سال‌ها پیش اگر همتی برای رسیدن به خودکفایی وجود داشت، می‌توانستیم با شیوه آبیاری مدرن در خوزستان این کالا را تولید کنیم و از واردات بی‌نیاز شویم. سال ۱۳۷۵ رهبری در سفری که به خوزستان داشتند و از پتروشیمی بندر امام هم بازدید کردند، جمله معروفی را عنوان کردند، مبنی بر اینکه «باید نفت خود را به صورتی که بیشترین ارزش افزوده را داشته باشد، بفروشیم» اما مسئولان مربوطه به جای اینکه این دستورات را سرفصل برنامه‌های کشور قرار دهند، برخی به دنبال منافع خود بودند. به عنوان مثال بیژن زنگنه وزیر نفت که برای دومین بار به این سمت رسیدند، اولین اقدامشان این بود که سهمیه پالایشگاه خوزستان را که قرار بود در کیلومتر ۱۵ جاده آبادان - اهواز احداث شود، قطع کرد. نتیجه آن شد که ما در کوتاه‌ترین زمان بزرگ‌ترین واردکننده بنزین شدیم. در حالی که می‌شد با پول واردات بنزین این پالایشگاه را سر پا نگه داریم. خوشبختانه دولت سیزدهم عزمش را جزم کرده‌است که به خام‌فروشی پایان دهد. ما نیز امیدواریم فرمایشات رهبری در بخش صادرات مواد خام ارزان و واردات محصولات تولیدی با قیمت‌گران در این دولت ریشه‌کن شود.



یادداشت

شفاف‌سازی در هزینه‌کرد پول‌های آزاد شده



سید محمد حسینی عضو هیئت مدیره اتاق بازرگانی ایران و عراق

پیش از برنامه‌ریزی برای پول‌های آزادشده ایران در کشورهای خارجی، اینکه این منابع به چه سازمان یا نهادی تعلق دارد، در نحوه خرج‌کردن آنها تأثیرگذار خواهد بود. ابتدا باید ببینیم کدام پول‌ها به چه شکل آزاد خواهد شد و سپس باید بررسی کنیم که این پول‌های بلوکه شده به کجا تعلق داشته‌است. بر اساس اطلاعاتی که در دسترس است، حدود ۲۲ درصد این پول‌ها به صندوق توسعه ملی تعلق دارد و ۱۴ درصد آن نیز برای شرکت نفت است. همچنین بخشی از پولی که در کره جنوبی بلوکه شده متعلق به وزارت دفاع است. این طور نیست که بگوییم هر پولی که آزاد شد مستقیماً در اختیار دولت قرار می‌گیرد و وارد خزانه می‌شود و برای اهداف اقتصادی تیم اجرایی خرج می‌شود. هر یک از این نهادها، ساختار و شرایط خاصی خود را دارند و بر اساس آن باید برنامه‌ریزی کرد. قطعاً بخشی از این منابع برای دولت است و امکان استفاده از آن در بخش‌هایی از اقتصاد وجود خواهد داشت، اما نمی‌توان به تمام این منابع نگاهی یکسان داشت.



کنسار رفتن تحریم‌ها، قطعاً قابل مقایسه با آزادسازی منابع ایران نیست. در صورت کنار رفتن محدودیت‌ها، می‌توان انتظار داشت که درآمد روزانه دولت تا ۲۰۰ میلیون دلار افزایش پیدا کند که قطعاً گشایشی در تأمین اعتبار و بیکاری اهداف اقتصادی ایجاد خواهد کرد. همانطور که مقام معظم رهبری تأکید کردند، در این حوزه باید علاقه رفتار کرد و با برنامه‌ای دقیق برای رسیدن به اهداف کار کرد. قطعاً بخشی از این منابع به صندوق توسعه ملی خواهد رفت و می‌توان از منابع این صندوق برای توسعه زیرساخت‌ها استفاده کرد و مابقی باید از سوی دولت هزینه شود.

با شکل‌گیری گشایش‌های جدید، نمی‌توان انتظار داشت که در حوزه‌هایی مانند دارو یا لوازم خانگی، سیاست‌های فعلی اجرایی شود و درها بسته باقی بماند یا در حوزه خودرو ما در نهایت باید تصمیم بگیریم که چه برنامه‌های داریم و بسا واردات چه خواهیم کرد؟ این توقعات مردم و فشار افکار عمومی، قطعاً نیاز به تغییر سیاست‌ها از سوی دولت را به دنبال خواهد داشت. از سویی بخشی از منابع قطعاً صرف واردات مواد اولیه، ماشین‌آلات یا کالاهای واسطه‌ای برای تولید خواهد شد و از سوی دیگر با توجه به اینکه دولت درآمد ارزی دارد و برای هزینه‌نیاز به ریال خواهد داشت، در حوزه واردات سیاست‌هایی را تغییر می‌دهد، اما اینکه این تغییرات به چه شکل باشد، قطعاً تحت تأثیر سیاست‌هایی است که در این بخش تعریف خواهند شد.



رهبری در جمع کارگزاران نظام:

متولیان امور برای شرکت‌های دانش‌بنیان و محصولات دانش‌بنیان شاخص‌سازی کنند

دولت می‌تواند از تولیدات دانش‌بنیان استفاده کند، یعنی این مسئله آجل‌گیری از واردات بی‌رویه که ما مکرر عرض کرده‌ایم، یک مورد و مصداق تاش اینجا است که از اینها، از این شرکت‌ها، از تولیداتشان حمایت بشود.

ایشان تصریح کرد: مواد خام را با قیمت ارزان صادر یک نکته دیگر این است که ما برای اینکه ارزیابی می‌کنیم، محصول نهایی را با قیمت گران وارد می‌کنیم، تولید دانش‌بنیان برود به این سمت که ما بتوانیم محصول نهایی را در همه مواد گوناگون صادر کنیم.

اهمیت رشد کیفی شرکت‌های دانش‌بنیان

رهبری در ادامه این جلسه شرکت‌های دانش‌بنیان را از منظر کمی نیز مورد توجه قرار دادند و فرمودند: یک نکته دیگر این است که ما برای اینکه ارزیابی می‌کنیم، تولید کشور دانش‌بنیان شد یا نشد، صرفاً تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان کافی نیست، حالا بنده در صحبت اول سال روی تعداد تکیه کردم، (۳۰) مثلاً گفتند فلان مقدار، ما گفتیم نه، بیش از این؛ گفتند ۳۰ درصد ممکن است افزایش پیدا کند؛ ما گفتیم نه، اصلاً ۵۰ درصد یا صد درصد افزایش پیدا کنید.

برنامه هفتم توسعه تدوین شود

رهبری در ادامه جلسه مذکور با تأکید بر اهمیت تدوین برنامه هفتم توسعه تصریح کردند: یکی از مسائل مهم کشور، مسئله برنامه هفتم توسعه است که این برنامه البته هجدهمین سال گذشته تصویب می‌شد و امسال منشأ برنامه سالانه ۱۴۰۱ قرار می‌گرفت که سه سال گذشته نشد. امسال این را به یک جایی برسانید.

مردمی‌سازی اقتصاد

ایشان در راستای تأکید مؤکد خود به تمامی دولت‌ها در رابطه با مردمی‌سازی اقتصاد در جلسه مذکور نیز بر پیاده‌سازی سیاست‌های اصل ۴۴ و مردمی‌سازی اقتصاد تأکید کردند. همچنین استفاده شورای اقتصادی هماهنگی سران قوا در رابطه با اصلاح بودجه، بانک

دست شرکت‌ها استفاده کند.

شاخص‌های بنگاه‌های دانش‌بنیان و تولید دانش‌بنیان تدوین شود

رهبر معظم انقلاب در جمع کارگزاران نظام تعریف شاخص‌های کیفی چون کاهش مصارف ارزی، نیروآوری، کمک به ارتقای امنیت اقتصادی، ایجاد اشتغال برای نیروی انسانی تحصیلکرده و دانشگاهی، کاهش خام‌فروشی و تقویت صادرات محصولات نهایی یا ارزش افزوده بالا را برای حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان لازم دانستند و ضمن تأکید بر تهیه و تدوین برنامه هفتم توسعه فرمودند سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و مردمی‌سازی اقتصاد با نظارت دولت عملیاتی شود و منابع ارزی کشور نیز باید ضمن پرهیز از تخصیص به واردات غیر ضروری، صرف تقویت امور زیر بنایی به ویژه حل مسئله آب کشور شود.

رهبر معظم انقلاب اسلامی عصر روز سه‌شنبه در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام با اشاره به اعتراف امریکایی‌ها مبنی بر اینکه فشار حداکثری اقتصادی به ایران با شکست مواجه شده‌است، این اعتراف را برای امریکایی‌ها سنگین توصیف کردند و از مسئولان و کارگزاران نظام خواستند که ضمن پرهیز از غرور کاذب و انفعال به فعالیت خود برای حل مسائل و مشکلاتی که ایشان آنها را قابل حل دانستند، ادامه دهند.

با توجه به اینکه بعد از نامگذاری سال جاری از سوی رهبر معظم رهبری مبنی بر سال تولید دانش‌بنیان اشتغال آفرین، برخی از کارشناسان اقتصادی این نگرانی را اظهار کردند که شاید برخی از بنگاه‌ها فناوری‌های قدیمی خود را برای برخورداری از امکانات و تسهیلات شرکت‌های دانش‌بنیان، جزو این دست شرکت‌ها جا بزنند، رهبری در جلسه مذکور به تبیین ابهام مختلف شعاع سال پرداختند و فرمودند: برای شرکت‌های دانش‌بنیان باید ضوابط کیفی تعیین بشود- این جور نباشد که فلان شرکتی که با فناوری ۴۰ سال پیش دارد کار می‌کند، یا فلان شرکت موتوری که در واقع موتورش هم همان واردات است، بیاید به عنوان شرکت دانش‌بنیان ثبت‌نام کند و از امکانات و تسهیلات این

نظر

تذکرات لحظه‌ای رهبری مانع انحرافات اساسی در اقتصاد

رضا غلامی - کارشناس اقتصادی

در ۴۰ سال اخیر با وجود همه فشارها، بر نیروی مردم و توان داخلی تمرکز خاصی داشتیم. در شرایط جنگ آموتیم که باید بر ظرفیت‌های خودمان تمرکز کنیم. در حالی که برخی کشورها که گردشگری سهم‌بالایی از درآمدی آنها دارد، به‌شدت آسیب‌پذیر هستند. ما از ابتدا با احتیاط توسعه را انجام دادیم و این کار را مبتنی بر توان عملی اجرا کردیم. در بخش‌های زیربنایی توسعه مانند آب، برق و گاز که زیربنای اساسی توسعه هستند، پیشرفت‌های زیادی داشتیم و با وجود این، عقب‌افتادگی‌هایی در همین موارد وجود دارد، اما پیشرفت خوبی اتفاق افتاده‌است. مجموع توسعه راه‌آهن و جاده‌هایی که در ۴۰ سال اخیر رخ داده از ۱۰۰ سال پیش از آن بیشتر است، به این دلیل که زیرنهادهای این دوره خوب رشد کرده‌است، ما در برابر تحریم‌ها مقاومت تر شده‌ایم، سیاست‌هایی که مقام معظم رهبری اعمال و ابلاغ می‌کنند در دو جنبه انجام می‌شود؛ یکی اینکه سیاست‌های کلی را مشخص می‌کنند و دیگر تذکرات لحظه‌ای است. تعیین افق اقتصادی به‌منظور پیش‌بینی‌پذیر کردن متغیرهای کلان اقتصادی بسیار تعیین‌کننده هستند و جهت حرکت کشور در بلندمدت را تعیین می‌کنند. بعضی مواقع اتفاقات رخ می‌دهد که می‌تواند منجر به انحراف در مسیر بلندمدت شود، ایشان تذکرات خاص و لحظه‌ای را در چنین مواردی بیان می‌کنند، به‌طور مثال حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان سیاست کلی ماست و اگر در این بین مشکلی پیش بیاید، مقام معظم رهبری تذکر مقطعی می‌دهند، تمامی تذکرات ایشان در جهت مثبت و سیاست‌های کلی نظام بوده‌است و باید برای اجرایی شدن این راهبردها برنامه‌ریزی دقیقی صورت گیرد.

دیدگاه

اگر دستورات رهبری مو به مو اجرا می‌شد، امروز اقتصاد بهتری داشتیم

امین دلبری - معاون اسبق وزیر اقتصاد و دارایی

کشور ما با یک تحریم حداکثری روبرو بوده‌است و آثار آن در مبادلات اقتصادی از جمله نقل و انتقال پول و ارز مشهود بوده‌است. کشور ما در تولید یک کشور متنوع است. با توجه به اقلیم کشور ایران، تک‌محصولی نیستیم و می‌توانیم نیازهای جامعه را تأمین کنیم، در واقع یکی از دلایل تاباوری اقتصاد ایران همین خصوصیات و منابع طبیعی کشور ماست.

دومین مسئله نیز این است که با توجه به تحریم ۴۰ ساله ما راهکارهای دور زدن تحریم را می‌دانیم. در نتیجه ما دچار مشکلات بحرانی‌ای نشده‌ایم که سایر کشورها به دلیل تحریم‌هایی با سطح پایین‌تر با آن مواجه شدند. این موضوع نشان می‌دهد که کشور ایران از نظر منابع اقتصادی یک کشور قدرتمند است. اگر چه می‌دانیم در بحث‌هایی مانند رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری و تولید مشکلاتی داشتیم، اما با توجه به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی که از سوی مقام معظم رهبری ابلاغ شده‌است، امیدوار هستیم امکان مقاومت کشور در برابر فشارهای خارجی افزایش یابد، البته اگر در گذشته اقداماتی مؤثرتر در این خصوص انجام می‌شد، قطعاً وضعیت بهتری داشتیم.

نقش رهبری در تعیین راهبردهای کلان اقتصادی بسیار ویژه است. اگر ما تماماً به فرمایشات ایشان توجه می‌کردیم و تمام تلاش خود را برای اجرایی شدن آن انجام می‌دادیم، امروز اقتصاد مقاوم‌تری داشتیم. آن بحثی که مقام معظم رهبری سال‌هاست در خصوص اقتصاد بدون نفت مطرح کرده‌اند، دقیقاً نبض مسائل اقتصادی کشور است. اگر ما همان راهبردها را در نظر می‌گرفتیم و پیش می‌بردیم، امروز کمتر آسیب می‌دیدیم. در زمان حاضر نیز باید کاری کنیم که فرمایشات ایشان به مرحله اجرا برسد.